

УДК 330.16

ВИМІРИ ЩАСТЯ В УНІВЕРСИТЕТІ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІКИ ЩАСТЯ

Ноздріна Лариса Василівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та інформаційних технологій
Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
ORCID ID: 0000-0002-9542-920X

Жеребило Ірина Владиславівна,
кандидат філософських наук, доцент,
директор Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
ORCID ID: 0000-002-3147-9590

Волошок Олена В'ячеславівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0003-3378-9696

Анотація. Описано теоретичні і методологічні підходи до визначення та виміру економіки щастя. Теоретичне підґрунтя економіки щастя передбачає дослідження економічних та інших факторів, що визначають людське щастя, його залежності від рівня економічного розвитку країни і визначення параметрів оцінки рівня щастя суспільства в цілому. Висвітлено «парадокс Істерліна», що зазначає обмеженість впливу економічного зростання на рівень щастя громадян. Економіка щастя на макrorівні обумовлена щастям на мікрорівнях, у нашому дослідженні — в Університеті. Його метою було визначення рівня і вимірювання чинників щастя та їхнього впливу з урахуванням сучасних мережевих комунікацій на продуктивність і творчість студентів та викладачів ЗВО. Наведено результати дослідження 323-х студентів і викладачів різних ВНЗ України, опитаних за допомогою хмарної анкети, створеної за допомогою Google Form. Результати дослідження засвідчили, що більшість студентів і викладачів задоволені життям у ЗВО, вважають, що чинниками щастя є матеріальні, духовні та суспільні блага разом. Доведено, що молоді люди загалом щасливіші, ніж старші, оцінюють свій рівень щастя щодо своєї ролі в Університеті на «4» (за 5-бальною шкалою). Показано, що майже половина респондентів нерационально використовують свій час у мережі «Інтернет», але їх це влаштовує; більша частина досліджуваних почувалися б щасливіше, якби максимально продуктивно використовували свій час і мали змогу більше витратити часу на саморозвиток і творчість.

Ключові слова: економіка щастя, щастя в Університеті, показники добробуту країни, парадокс Істерліна, фактори суб'єктивного благополуччя, вимірювання чинників щастя.

Формул: 1; рис.: 7; табл.: 0; бібл.: 16.

MEASUREMENTS OF HAPPINESS AT THE UNIVERSITY IN THE CONTEXT OF THE ECONOMY OF HAPPINESS

Nozdrina L.,
Ph. D in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and Information Technologies
of the Lviv Educational-Scientific Institute
of SHEL «Banking University»
ORCID ID: 0000-0002-9542-920X

Zherebylo I.,
Ph. D. in Philosophical Sciences, Associate Professor,
Director of the Lviv Educational-Scientific Institute
of SHEL «Banking University»
ORCID ID: 0000-002-3147-9590

**Voloshok O.,**

Ph. D. in Psychological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Psychology
Ivan Franko National University of Lviv
ORCID ID: 0000-0003-3378-9696

Abstract. The article describes theoretical, methodological approaches to defining and measuring the economy of happiness. The theoretical basis of the economy of happiness involves the study of economic and other factors that determine human happiness, its dependence on the level of economic development of the country and determine the parameters for assessing the level of happiness of society as a whole. The «Easterlin paradox» is highlighted, which notes the limited impact of economic growth on the level of happiness of citizens. The economy of happiness at the macro level is due to happiness at the micro level, in our study - at the University. Its purpose was to determine the level and measure the factors of happiness, and their impact, taking into account modern network communications on the productivity and creativity of students and teachers. The article presents the results of a study of 323 students and teachers of various higher education institutions of Ukraine, interviewed using a cloud questionnaire created using Google Form. The results of the study showed that most students and teachers are satisfied with life in higher education, believe that the factors of happiness are material, spiritual and social benefits together. It has been proven that young people are generally happier than older people rate, their level of happiness in terms of their role at the University at 4 (on a 5-point scale). It is shown that almost half of the respondents use their time irrationally on the Internet, but they are satisfied with it; most of the respondents would feel happier if they used their time as productively as possible and had the opportunity to spend more time on self-development and creativity.

Keywords: economics of happiness, happiness at the university, indicators of the country's well-being, Easterlin's paradox, factors of subjective well-being, measurement of factors of happiness.

Formulas: 1; fig.: 7; tabl.: 0; bibl.: 16.

JEL Classification I31

ИЗМЕРЕНИЕ СЧАСТЬЯ В УНИВЕРСИТЕТЕ В КОНТЕКСТЕ ЭКОНОМИКИ СЧАСТЬЯ

Ноздрина Лариса Васильевна,

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры экономики и информационных технологий
Львовского образовательно-научного института
ГВУЗ «Университет банковского дела»
ORCID ID: 0000-0002-9542-920X

Жеребило Ирина Владиславовна,

кандидат философских наук, доцент,
директор Львовского образовательно-научного института
ГВУЗ «Университет банковского дела»
ORCID ID: 0000-002-3147-9590

Волошок Елена Вячеславовна,

кандидат психологических наук, доцент,
доцент кафедры психологии
Львовского национального университета имени Ивана Франко
ORCID ID: 0000-0003-3378-9696

Анотация. Описаны теоретические и методологические подходы относительно определения и измерения экономики счастья. Теоретическое обоснование экономики счастья подразумевает исследование экономических и других факторов, которые определяют человеческое счастье, его зависимость от уровня экономического развития страны и определения параметров оценки уровня счастья общества в целом. Освещен «парадокс Истерлина», который означает ограниченность влияния экономического роста на уровень счастья граждан. Экономика счастья на макроуровне обусловлена счастьем на микроуровнях, в нашем исследовании — в Университете. Его целью было определение уровня и измерение факторов счастья, их влияния с учетом современных сетевых коммуникаций на продуктивность и творчество студентов и преподавателей вузов. Приводятся результаты исследования 323 студентов и преподавателей разных вузов Украины, опрошенных с помощью анкеты Google Form. Результаты исследования показали, что большинство студентов и преподавателей довольны жизнью в вузе, считают, что факторами счастья есть материальные, духовные и общественные блага вместе. Доказано, что молодые люди в основном счастливее, чем старшие, оценивают свой уровень счастья относительно своей роли

в Університеті на «4» (за 5-бальною шкалою). Показано, що почти половина респондентів нерационально используют свое время в сети «Интернет», но их это удовлетворяет; большая часть исследуемых чувствовали себя более счастливыми, если бы максимально продуктивно использовали свое время и имели возможность больше использовать времени на саморазвитие и творчество.

Ключевые слова: економіка щастя, щастя в університеті, показателі благосостояння країни, парадокс Істерліна, фактори суб'єктивного благополуччя, вимірювання факторів щастя.

Формул: 1; рис.: 7; табл.: 0; библ.: 16.

Вступ. Сьогодні економічний розвиток будь-якої країни не розглядається окремо від його соціальної складової, адже в центрі економічних інтересів — людина і задоволення її потреб. Недооцінка впливу людського добробуту на економічне зростання є ключовою причиною розриву в розвитку між Україною та іншими країнами. Перетворення України на державу із соціально орієнтованою ринковою економікою передбачає, щоб влада визнала, що щастя людей є кінцевою метою.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Феномен щастя є предметом досліджень психологів, соціологів, медиків та економістів. Саме з економічного погляду визнана необхідність появи таких моделей розвитку країн, де не тільки буде знайдений оптимальний баланс між потребами суспільства й обмеженими ресурсами, а й запропоновано шляхи максимізації емоційного благополуччя людства. Зокрема, на шостій щорічній зустрічі Ялтинської Європейської Стратегії YES 2019 «Щастя зараз. Нові підходи для світу в кризі» розглядали, як фактор щастя суспільства впливає на вибори та політику і які потреби людей треба задовольнити для щастя [12].

Сьогодні актуальним у теоретичному і практичному плані є розуміння тенденцій, закономірностей і чинників, що визначають стан, рівень, перспективу розвитку та шляхи забезпечення економіки щастя в Україні. Зазначені проблеми досліджували такі вітчизняні і закордонні науковці, як Р. Істерлін, Б. Стевенсон, Дж. Волферс, А. Детон, А. Канеман, Е. Освальд, Р. Вінховен, О. Антипіна, Л. Родіонова, Є. Головаха, І. Несходовський, В. Дикань, І. Воловельська та ін. Але питання дослідження підходів до вимірювання щастя, зокрема на мікрорівні, в галузі освіти (наприклад вищих навчальних закладів), досліджено ще недостатньо. З огляду на це запропонована тема дослідження є актуальною.

Метою статті є дослідження теоретичних і методичних аспектів економіки щастя в Україні та визначення рівня і чинників щастя на мікрорівні Університету.

Результати дослідження.

1. *Концептуальні засади економіки щастя.* У всі часи існування економічної науки економісти стверджували, що багатство — це мета розвитку економіки, лише воно забезпечить повне задоволення матеріальних і духовних потреб людей. Але кінцева мета більшості людей — бути щасливими і здоровими, досягти благополуччя і душевної рівноваги. Дослідження по-

казують, що сучасній людині, яка живе в суспільстві споживання, все важче почуватися щасливим, оскільки її щастя багато в чому залежить від рівня матеріального достатку [6]. Люди отримали споживчий достаток, але у прагненні до вищих доходів і нових товарів змушені жертвувати іншими негрошовими джерелами щастя. Адам Сміт стверджував, що щастя визначається тим самим спокоєм, яке зникає через бажання поліпшити матеріальне становище [11].

Сьогодні спостерігається ще одна негативна тенденція, суть якої в тому, що цінності суспільства споживання викликають зміни в суспільній свідомості. На думку американського економіста Дж. Сакса, усі суспільні цінності задіяні сьогодні в гонитві за корпоративним прибутком, яке починає домінувати над чесністю, справедливістю, довірою, фізичним і психічним здоров'ям, а також екологічною стійкістю [10]. Така ситуація може нести серйозні загрози для людського розвитку. Світ повільно приходить до усвідомлення, що сучасна економіка, заснована на збільшенні споживання і максимізації прибутку, не має перспектив, тому суспільству належить переглянути основні принципи економічного життя.

У рамках нового наукового напрямку — економічної теорії щастя, яка сьогодні набуває все більшої популярності, учені пропонують іншу ідеологію розвитку суспільства [2]. Як мету розвитку суспільства приймають не збільшення багатства, а створення найбільшого щастя для всіх. Теоретичне підґрунтя економіки щастя [4] передбачає дослідження економічних та інших факторів, що визначають людське щастя, його залежності від рівня економічного розвитку країни і визначення параметрів оцінки рівня щастя суспільства в цілому. Дослідження показали, що основними факторами суб'єктивного благополуччя є: 1) життя у стабільному демократичному суспільстві, матеріальне забезпечення; 2) люблячі друзі і сім'я; 3) цікава робота і гідна оплата праці; 4) здоров'я і доступне лікування; 5) наявність життєвих цілей за власної системи цінностей; 6) філософія чи релігія, що дає сенс життя [8, с. 65].

Прихильники економічної теорії щастя альтернативним до традиційного показника добробуту країни — ВВП на душу населення пропонують розраховувати рівень сукупного щастя громадян. Першовихідцем в альтернативному дослідженні параметрів розвитку стало невелике гімалайське королівство Бутан. Замість ВВП 1972 року було запропоновано вимірювати добробут показником «валове національне щастя (ВНС)», що включає: [8, с. 356]: забезпечення справедливого



і соціально-економічного розвитку; збереження і розвиток традиційних культурних цінностей; охорону природи; правильне управління країною [1, 2]. У результаті такої політики поліпшились як соціальні (середня тривалість життя громадян збільшилася із 48-ми до 66 років, дитяча смертність знизилась із 142-х до 61 смертей на тисячу, рівень грамотності зріс із 23-х до 54 %), так і економічні показники (ВВП зріс приблизно на 45 %, з 445 млн дол. 1999 року до 645 млн дол. 2003-го) [3]. Приклад Бутану стали наслідувати й інші країни світу, і сьогодні економіку щастя низка постіндустриальних держав визнали актуальним науковим напрямом.

Ще однією конкретною пропозицією за оцінкою рівня щастя можна вважати Міжнародний індекс щастя (англ. *Happy Planet Index*), який відображає добробут людей і стан навколишнього середовища у світі. При розрахунку міжнародного індексу щастя використовують три показники: 1) вплив людини на природу; 2) тривалість життя; 3) добробут людей (задоволеність життям).

Ілюстрацією того, що матеріальний прогрес та економічне зростання автоматично не викликають зростання задоволеності життям, є «парадокс Істерліна», що зазначає обмеженість впливу економічного зростання на рівень щастя громадян. В окремий момент часу зі збільшенням добробуту зростає і щастя, однак якщо доходи країни підвищуються протягом тривалого часу і дохід на душу населення досяг відносно високого рівня, ця залежність зникає [15]. Тобто в розвинених країнах на перший план виходить проблема підвищення ментального, а не матеріального благополуччя [1].

Таким чином, «економіка щастя» дозволяє поновому поглянути на проблеми людського розвитку. Сьогодні з'являється унікальна можливість створити нову економічну систему — економіку щастя, де не тільки буде знайдено оптимальний баланс між потребами суспільства та обмеженими ресурсами, а й запропоновано шляхи максимізації емоційного благополуччя людства.

2. Методологічні підходи до вимірювання економіки щастя. Відомо, що щаслива людина — максимально ефективний працівник, особливо якщо займається улюбленою справою, що відповідає тезі Дж. Сороса, за якою запорука ефективної праці на користь економіки країни — це вміння поєднання науки і прагматизму [6].

Результати дослідження стану глобального щастя в 156-ти країнах світу щорічно подаються у Всесвітньому звіті про щастя (World Happiness Report, WHR). У звіті показано тенденції, що ґрунтуються на щорічних вибірках для всього світу та розподілі відповідей респондентів за чинниками щастя: 1) оцінки життя, 2) позитивного і 3) негативного впливу. Респонденти оцінюють стан свого життя за шкалою від 0 до 10 за «Шкалою самовизначення» Кантрила. Оцінки впли-

ву — між 0 і 1: позитивний вплив включає середню частоту щастя, сміху і насолоди за попередній день, а негативний — середню частоту хвилювань, смутку і гніву за попередній день.

За даними WHR2019, рейтинг найщасливіших країн очолила Фінляндія, Данія і Норвегія. На жаль, Україна займає 133-тє місце. За шкалою Кантрила — 69-тє місце, за позитивним впливом — 131-ше, за негативним впливом — 44-тє місце [9]. Західний світ найщасливіший щодо їхньої оцінки життя. Але ці країни найменш оптимістичні щодо щастя майбутніх поколінь. Вищий ВВП пов'язаний із вищою оцінкою життя сьогодні, але нижчим оптимізмом щодо щастя майбутніх поколінь. Сьогодні Україна в середньому отримує 5,26 бала задоволеності життям, а через п'ять років респонденти сподіваються на 6,67 бала [12].

Більшість країн «економіку щастя» розглядають у контексті суб'єктивного економічного добробуту. За С. Бергхеймом [12], можна виділяти чотири критерії добробуту: ВВП, економічне благополуччя, індивідуальні умови життя і щастя. Сьогодні для вимірів щастя використовується низка індексів, зокрема індекс якості життя, індекс кращого життя ОЕСР, світовий індекс добробуту, індекс благополуччя «Геллап», індекс людського розвитку та індекс щастя. Наше дослідження засвідчило значущий сильний зв'язок між індексом щастя і вищезазначеними індексами для семи європейських країн. А результати кластерного аналізу засобами STATISTICA засвідчили, що пострадянські країни утворюють один кластер за індексами щастя і добробуту.

Щодо досліджень щастя на мікрорівні, то, за Гремом [14], формалізовані рівняння вимірів мають стандартну форму:

$$W_{it} = \alpha + \beta x_{it} + \varepsilon_{it}, \quad (1)$$

де W — добробут особистості і в даний момент t , а x — вектор відомих змінних, включаючи соціально-демографічні та соціально-економічні характеристики; W_{it} — можлива похибка. Грем і Чаттопадхей 2012 року представили модель добробуту, де суб'єктивне самопочуття вимірюється за допомогою шкали Кантрила [15].

Економіка щастя на макрорівні обумовлена щастям на мікрорівнях, у нашому дослідженні — в Університеті. Нашою метою є визначення рівня та вимірювання чинників щастя та їхнього впливу з урахуванням сучасних мережових комунікацій на продуктивність і творчість.

Концептуальну модель ідеї нашого дослідження зображено на *рис. 1*. У нашому дослідженні було реалізовано такі заходи: 1) розроблено анкету для онлайн-опитування за допомогою GoogleForm; 2) опубліковано анкету у Facebook і поширено через електронну пошту; 3) проведено статистичний аналіз результатів засобами STATISTICA.

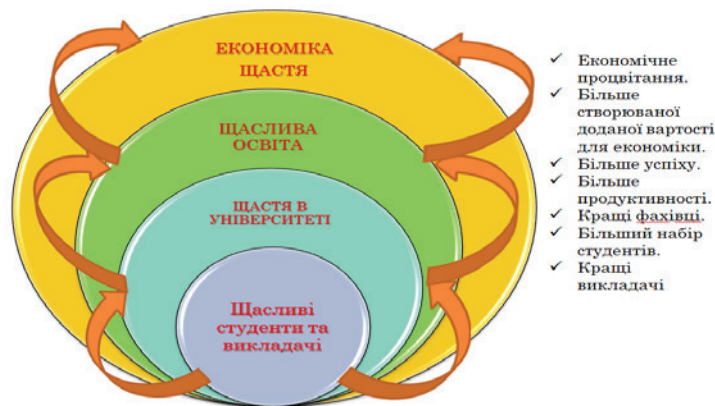


Рис. 1. Концептуальна модель-схема дослідження «Щастя в Університеті»

Примітка. Авторська розробка.

3. *Етапи і підсумки проведення дослідження «Щастя в Університеті».* Структуру розробленої анкети і посилання на використані методики наведено на рис. 2. У дослідженні взяло участь 323 респонденти, з яких 82 % — жінки і 18 % — чоловіки. За ві-

ком до 18 років — 51 (15,8 %) учасник; 18—25 років — 245 (75,9 %); 25—55 років — 6,5 % і понад 55 років — 1,9 %. Респондентами були студенти і викладачі шести різних ВЗО із 13-ти міст України.

1-Й БЛОК «ЩАСТЯ В УНІВЕРСИТЕТІ»:

- 1—7 питання — інформаційні;
- 8-ме — для визначення пріоритетності чинників щастя (за пірамідою Маслоу);
- 9-те — для визначення частоти щастя;
- 10-те — недостатність чинників щастя;
- 11-те — питання про щастя у ВНЗ (за шкалою Кантріла);
- 12-те (відкрите) — що треба для щастя в ВНЗ;
- 13-те — рівень щастя від зазначених активностей (за аналогією з WHR19 і шкалою Кантріла);
- 14-те — про більшу продуктивність щасливої людини (за Дж. Сазерлендом);
- 15—16-ті — про почуття щодо ролі в Університеті щодо Університету (індекс щастя за Дж. Сазерлендом);
- 17-те — що може зробити щасливішим (за Дж. Сазерлендом).

2-Й БЛОК «ЩАСТЯ В МЕРЕЖІ»:

- 18-те — чи раціонально використовується час в Інтернеті (для перевірки гіпотези про зменшення рівня щастя в мережі за аналогією з WHR19);
- 19-те — визначення пріоритетності «вбивць часу» в мережі (для перевірки гіпотези про зменшення рівня щастя в мережі за аналогією з WHR19);
- 20-те — оптимальна кількість часу в мережі для відчуття щастя (для перевірки гіпотези про зменшення рівня щастя в мережі за аналогією з WHR19);
- 21—22-ге — про можливість підвищення рівня щастя внаслідок продуктивної роботи в мережі та виділення часу на творчість та саморозвиток.

Рис. 2. Структура анкети

Примітка. Авторська розробка.

Результати опитування подані на рис. 3—6. З рис. 3 видно, що більшість респондентів задоволені життям

у виші: загалом, 79,2 % поставили оцінки вище від середнього, а 13,4 % — максимальні 10 балів.

Наскільки Ви задоволені життям в ВНЗ?

322 відповіді

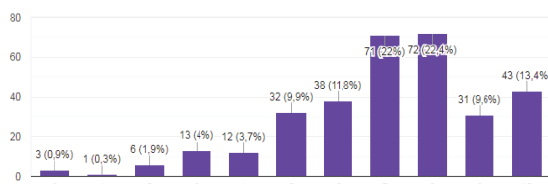


Рис. 3. Діаграма задоволеності життям у ЗВО

Примітка. Досліджено авторами.



З рис. 4 видно, що більшості респондентів для щастя потрібні всі види благ (76 %) і вони часто бувають щасливими (69,2 %).

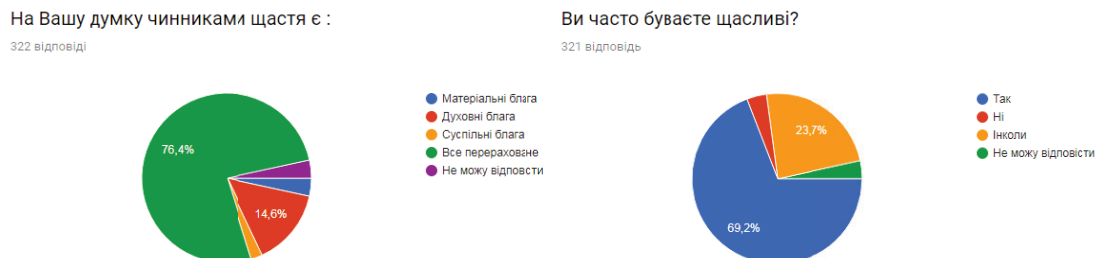


Рис. 4. Діаграма відповідей респондентів на питання «На Вашу думку, чинниками щастя ...?» і «Ви часто буваєте щасливі?»

Примітка. Досліджено авторами.

На відкрите питання «Яка одна річ могла б Вас зробити щасливішим?» респонденти дали такі відповіді: стипендія; працевлаштування; справедливе оцінювання; менше лекцій, більше практичних завдань; навчання за бюджетні кошти тощо. Інше відкрите питання «Що потрібно, щоб Ви були щасливі у ВЗО?» засвід-

чило, що для цього потрібна: позитивна атмосфера в колективі — 55,9 %, партнерські стосунки між студентами і викладачами — 37,1 %, менше лекцій та більше практики — 35,6 % тощо.

Що не вистачає респондентам для повного щастя, видно з рис. 5.

Чого Вам не вистачає для повного щастя?

322 відповіді

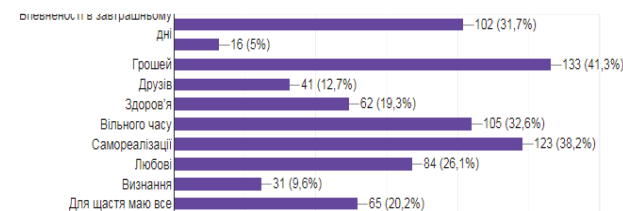


Рис. 5. Графік відповідей на питання «Чого Вам не вистачає для повного щастя?»

Примітка. Досліджено авторами.

А ось 114 респондентів (35,5 %) оцінюють свій рівень щастя щодо своєї ролі в Університеті на «4» (за 5-бальною шкалою), 19,9 % респондентів — на «5».

Крім того, 32,1 % з опитаних оцінюють рівень щастя щодо Університету в цілому на «4», 29 % — на «3», найвище оцінюють рівень щастя на «5» — 22,1 % (рис. 6).

Оцініть свій рівень щастя від зазначених запитань за шкалою від 1 до 5, де 1(нещасливий), а 5 (щасливий)

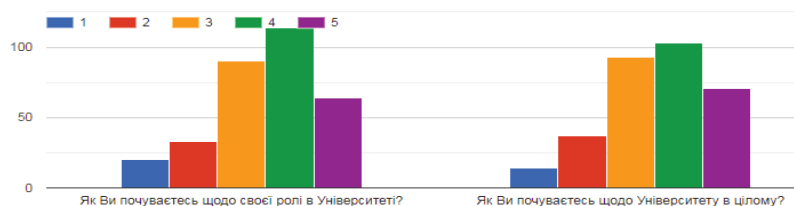


Рис. 6. Гістограма відповідей на 14-те і 15 питання анкети

Примітка. Досліджено авторами.

Відповіді на другу частину анкети дозволяють стверджувати, що наші студенти, на відміну від жителів США, щасливі в мережі «Інтернет»: 40,9 % респондентів нерационально використовують свій час в

Інтернеті, але їх це влаштовує; найбільше часу поглинають соціальні мережі (75,5 %); 170 (53,5 %) респондентів зазначили, що для того, аби почуватися щасливішим треба 1—3 години на день бути в Інтернеті.

Хоча 77,4 % респондентів були б щасливішими, якби ефективніше використовували свій час, і 81,8 % — якби мали змогу більше витратити часу на саморозвиток і творчість.

Перед початком статистичного аналізу ми перевірили узгодженість думок респондентів за допомогою тесту непараметричного дисперсійного аналізу Friedman ANOVA і Kendall Coeff. of Concordance, яка була високою (коефіцієнт конкордації — 0,81), що дозволило проводити подальший аналіз. Наступні порівняння всіх університетів за віком показали відмінності у відповідях вікових груп на питання: «Наскільки Ви задоволені життям у виші?» ($p\text{-level}=0,0007$). Найзадоволенішими є респонденти до 18 років (7—9 балів), і викладачі (25—50 років) — 6—9 балів. Старшокурсники є критичнішими (6—8 балів).

Для вироблення рекомендацій із поліпшення відчуття щастя, а відтак і збільшення продуктивності праці в Університеті банківської справи, ми провели кластерний аналіз, який показав, що Львівський національний університет і Львівський інститут банківської справи увійшли до одного кластера. Результат кластеризації $k\text{-means}$ підтвердив отримані результати. За спеціальностями у Львівському інституті Університету банківської справи значущі результати отримані про рівень відчуття щастя щодо Університету в цілому ($p\text{-level}=0,057$). Найщасливішими у Львівському інституті є спеціальності «Облік і оподаткування», «Соціальне забезпечення». «Економічна кібернетика» займає середню позицію, оцінюючи рівень відчуття щастя щодо Університету в цілому від двох до чотирьох балів.

Висновки. Від рівня розвитку економіки щастя залежить соціально-економічний рівень держави. А від рівня розвитку економіки щастя на макrorівні залежить від щастя на мікрорівні. Дослідники з'ясували, що щастя передує важливим результатам і показникам процвітання: щасливі люди просто діють краще [9]. Тому ми запропонували дослідження «Щастя в Університеті».

Отримані результати відповідей 323-х респондентів на питання хмарної анкети, створеної за допомогою Google Form [5], дозволяють стверджувати, що: 1) 79,3 % опитаних відповіли, що задоволені життям у ЗВО, і лише 20,7 % — не задоволені [13]; 2) студенти і викладачі всіх вишів загалом щасливі (медіана — 7 балів з 10) 79,3% респондентів задоволені своїм життям у ЗВО і лише 20,7 % респондентів не задоволені; 3) 76,4 % вважають, що чинниками щастя є матеріальні, духовні та суспільні блага разом, 14,6 % — тільки духовні блага; 4) 69,2 % відповіли, що часто бувають щасливі; 5) молоді люди загалом щасливіші, аніж старші (за іншими дослідженнями, і з віком рівень щастя знижується майже лінійно), а в нашому дослідженні більшість респондентів це молоді люди — студенти (92,3 %); 6) 35,5 % оцінюють свій рівень щастя щодо

своєї ролі в Університеті на «4 (за 5-бальною шкалою), 19,9 % — на «5»; 7) 32,1 % оцінюють рівень щастя щодо Університету в цілому на «4», 29 % — на «3», найвище оцінюють рівень щастя на «5» — 22,1 %, тільки 16,8; 8) 40,9 % респондентів нераціонально використовують свій час в мережі «Інтернет», але їх це влаштовує; ще 26,3 % думають, що вони раціонально використовують свій час; 24,4 % вважають, що вони нераціонально використовують свій час, тому хочуть щось змінити; 9) 77,4 % респондентів, почувалися б щасливіше, якби максимально продуктивно використовували свій час, і 81,8 % — якби мали змогу більше витратити часу на саморозвиток і творчість.

За результатами статичного аналізу, значущого результату в порівнянні вишів за змінними, які оцінюють рівень щастя, ми не отримали, що свідчить про подібність відповідей респондентів щодо вимірів щастя. Значущий результат дало порівняння відповідей респондентів усіх університетів за питанням «Чи почувалися б Ви щасливіше, якби мали змогу більше витратити часу на саморозвиток і творчість?»: найгірші результати отримали студенти з НУ «Львівська політехніка» (визнають можливість чи сумніваються), а найкращі Інститут банківських технологій та бізнесу (погоджуються).

Наступні порівняння всіх університетів за віком показали значущі відмінності у відповідях вікових груп, з яких випливає, що найзадоволенішими життям у виші є респонденти до 18 років (7—9 балів), і викладачі (25—50 років) — 6—9 балів. Старшокурсники є критичнішими (6—8 балів) За своєю роллю в Університеті найщасливіші викладачі (25—50 р.) — 3—5 балів, а за щастям в Університеті загалом є першокурсники (вікова група до 18 років), які обрали відповідь від 3-х до 5-ти балів; чоловіки щасливіші ніж жінки від пасивного дозволу наодинці. В українських вишах Інтернет і соціальні мережі не робить респондентів нещасними, на відміну від США, а навпаки (така ж тенденція і в Китаї), а комп'ютерні ігри в нас на першій позиції як «убивці щастя».

Кращі позиції у вимірах щастя мають «Львівська політехніка» і Харківський інститут Університету банківської справи, який лідирує серед інститутів Університету банківської справи; за порівняннями спеціальностей у Львівському інституті (коефіцієнт конкордації — 0,83569) найщасливішими у Львівському інституті є спеціальності «Облік і оподаткування» і «Соціальне забезпечення». «Економічна кібернетика» займає середню позицію.

У перспективі щасливі студенти разом із щасливими викладачами могли б створити підґрунтя для продуктивної праці в Університеті, якості освітньої послуги, а в результаті безперервного поліпшення ($kaizen$) роботи стимулювати конкурентоздатність на ринку Львівського інституту та Університету банківської справи загалом.



Список використаних джерел

1. Антипина О. Экономическая теория счастья как направление научных исследований / О. Антипина // Вопросы экономики. — 2012. — № 2. — С. 94—107.
2. Бен-Шахар Тал. Бути щасливіше. Сьогодні. Зараз. Завжди / Тал Бен-Шахар. — Нью-Йорк, 2007. — 192 с.
3. Бутан: страна, заменившая ВВП индикатором «валового национального счастья» [Электронный ресурс] // NEWSru.com. — 2004. — October 11. — Режим доступа : <http://www.newsru.com/finance/11oct2004/butan.html>.
4. Волошок О. Щастя: психологічні та економічні аспекти / О. Волошок, Л. Ноздріна // Щастя та цивілізаційний розвиток : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 14—15 листопада 2019 р.). — Львів, 2019 — С. 60—64.
5. Волошок О. Результаты дослідження «Щастя в Університеті» / О. Волошок, Л. Ноздріна // Щастя та сучасне суспільство : збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (Львів, 20—21 березня 2020 р.). — Львів : СПОЛОМ, 2020. — С. 283—287.
6. Гридзук Д. Экономика счастья [Электронный ресурс] / Д. Гридзук // Новое время. — 2016. — Режим доступа : <https://nv.ua/biz/experts/ekonomika-schastya-183383.html>.
7. Колодко Гж. В. Мир в движении : монография / Гж. Колодко. — Москва : Магистр, 2009. — 576 с.
8. Рейтинг щастя по країнах : Всесвітня доповідь про щастя [Електронний ресурс]. — 2019. — Режим доступу : <https://theworldonly.org/indeks-schastya-2019>.
9. Сазерленд Дж. Scrum. Навчись робити вдвічі більше за менший час / Дж. Сазерленд. — Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. — 140 с.
10. Сакс Дж. Экономика счастья [Электронный ресурс] / Дж. Сакс. — Режим доступа : <http://www.project-syndicate.org/commentary/sachs181/Russian>.
11. Смит А. Теория моральных чувств / А. Смит. — Москва : Республика, 1997. — 351 с.
12. Bergheim S. Measures of well-being [Electronic resource] / S. Bergheim ; Deutsche Bank Research. — 2006. — September 8. — Available at : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.175.7811&rep=rep1&type=pdf>.
13. Governance and Happiness. Global Survey Results [Electronic resource] / Research Initiated and Directed by Victor Pinchuk. — 2019. — Available at : https://yes-ukraine.org/files/pdf/Happiness_report_2019.pdf.
14. Graham C. The Pursuit of Happiness: An Economy of Well-Being // Brookings Institution Press, 2011.
15. Graham C. Gender and Well-Being around the World. [Electronic resource] / C. Graham, S. Chattopadhyay // Global Economy and Development at Brookings. — 2012.— Available at : <http://www.brookings.edu/research/papers/2012/08/gender-well-being-graham>.
16. Easterlin R. A. The Happiness-Income Paradox Revisited [Electronic resource] / R. A. Easterlin, A. McVey (et al.) ; Institute of Labor Economics (IZA) // IZA Discussion Papers. — 2010. — № 5799. — Available at : <http://www.pnas.org/content/early/2010/12/08/1015962107.full.pdf>.

References

1. Antipina, O. (2012). Ekonomicheskaya teoriya schast'ya kak napravlenie nauchnyh issledovanij [The economic theory of happiness as a field of research]. *Voprosy ekonomiki — Questions of economics*, 2, 94—107 [in Russian].
2. Ben-Shakhar, T. (2007). *Buty shchaslyvishe. Sohodni. Zaraz. Zavzhdy* [Be happier. Today. Now. Always]. New York [in Ukrainian].
3. Butan: strana, zamenivshaya VVP indikatorom «valovogo nacional'nogo schast'ya» [Bhutan: a country that has replaced GDP with an indicator of «gross national happiness»]. (2004, October 11). *NEWSru.com*. Retrieved from <http://www.newsru.com/finance/11oct2004/butan.html> [in Russian].
4. Voloshok, O., & Nozdrina, L. (2019). Shchastia: psykholohichni ta ekonomichni aspekty [Happiness: psychological and economic aspects]. *Shchastia ta tsyvilizatsiyni rozvytok — Happiness and civilization development : zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Lviv, 14—15 lystopada 2019 r.) — Happiness and civilization development: collection of materials of the International scientific-practical conference (Lviv, November 14—15, 2019)* (pp. 60—64). Lviv [in Ukrainian].
5. Voloshok, O., & Nozdrina, L. (2020). Rezultaty doslidzhennia «Shchastia v Universyteti» [The results of the study «Happiness at the University»]. *Shchastia ta suchasne suspilstvo: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovoї konferentsii (Lviv, 20—21 bereznia 2020 r.) — Happiness and modern society: a collection of materials of the International Scientific Conference (Lviv, March 20—21, 2020)*. (pp. 283—287). Lviv: SPOLOM [in Ukrainian].
6. Gridzhuk, D. (2016). Ekonomika schast'ya [The economy of happiness]. *Novoe vremya — New time*. Retrieved from <https://nv.ua/biz/experts/ekonomika-schastya-183383.html> [in Russian].
7. Kolodko, Gzh. V. (2009). *Mir v dvizhenii* [The world in motion]. Moscow: Magistr [in Russian].
8. *Reitynh shchastia po krainakh: Vsesvitnia dopovid pro shchastia* [Happiness rating by country. World Happiness Report]. (2019). Retrieved from <https://theworldonly.org/indeks-schastya-2019> [in Ukrainian].
9. Sutherland, J. (2016). *Scrum. Navchys robyty vdvychi bilshе za menshyi chas* [Scrum. Learn to do twice as much in less time]. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia [in Ukrainian].



10. Sachs, J. D. (2011, November 11). *Ekonomika schastya [The economy of happiness]*. Retrieved from <http://www.project-syndicate.org/commentary/sachs181/Russian> [in Russian].
11. Smit, A. (1997). *Teoriya moral'nyh chuvstv [The Theory of Moral Sentiments]*. Moscow: Respublika [in Russian].
12. Bergheim, S. (2006, September 8). Measures of well-being. Deutsche Bank Research. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.175.7811&rep=rep1&type=pdf>.
13. Governance and Happiness. Global Survey Results. (2019, October). Research Initiated and Directed by Victor Pinchuk. Retrieved from https://yes-ukraine.org/files/pdf/Happiness_report_2019.pdf.
14. Graham, C. (2011). *The Pursuit of Happiness: An Economy of Well-Being*. Brookings Institution Press.
15. Graham, C., & Chattopadhyay, S. (2012). Gender and Well-Being around the World. Brookings. Retrieved from <http://www.brookings.edu/research/papers/2012/08/gender-well-being-graham>.
16. Easterlin, R. A., McVey, A. (et al.). (2011). The Happiness-Income Paradox Revisited. Institute of Labor Economics (IZA). *Discussion Papers*, 5799. Retrieved from <http://www.pnas.org/content/early/2010/12/08/1015962107.full.pdf>.